

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ Α.Β.Σ.Θ. ΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ

ΜΑΡΙΑΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗ-ΔΕΛΙΒΑΝΗ

Με σοβαρές αντικειμενικές δυσκολίες όπως και με τη βασική υπόθεση ότι ο μεγαλοδύναμος Θεός θα φωτίσει την ανθρωπότητα, ώστε να εξασφαλιστεί οριστικά η ειρήνη στον πλανήτη Γη, η προσπάθεια σκιαγράφησης του ρόλου μιας ανώτατης οικονομικής σχολής τον 21ο αιώνα φαίνεται να μπορεί καταρχήν να επιχειρηθεί. Αυτή θα στηριχθεί, αναγκαστικά, σε ορισμένες χαρακτηριστικές οικονομικοκοινωνικές διαφορές, όπως και διαφορές της οικονομικής και δημοσιονομικής πολιτικής, που άρχισαν ήδη να μορφοποιούνται και που αναμένεται ότι θα προσδώσουν τη νέα φυσιογνωμία του 21ου αιώνα. Στο βαθμό, που μια ανώτατη οικονομική σχολή για να επιβιώσει, αλλά και για να εξυπηρετήσει τον ευρύτερο κοινωνικοοικονομικό περίγυρο, μέσα στον οποίο λειτουργεί, χρειάζεται να ενσωματώσει αυτές τις μεταβολές, είναι απαραίτητη η συνειδητοποίησή τους. Επιπλέον είναι ξεκάθαρο πως για μια ανώτατη οικονομική σχολή της Ελλάδας, και πιο συγκεκριμένα της πρωτεύουσας της Βόρειας Ελλάδας, η καταγραφή των μεταβολών αυτών που σαφώς έχουν ήδη δρομολογηθεί, διεθνώς, εμφανίζει ενδιαφέρον, στο μέτρο που μπορεί να επιτρέψει την προετοιμασία της αντιμετώπισής τους· δυστυχώς, όμως, δεν περιλαμβάνει και περιθώρια ανατροπής τους.

Η διαπίστωση αυτή δεν σημαίνει, σε καμιά περίπτωση, ότι θα πρέπει η χώρα μας και οι ανώτατες οικονομικές της Σχολές να παραμείνουν παθητικοί θεατές της νέας διεθνούς οικονομικής τάξης. Θα πρέπει, αντίθετα, να αφυπνισθούν, να οργανωθούν και να συνεργασθούν έτσι, ώστε μέσα στα νέα διεθνή δεδομένα να επιδιώξουν και να εξασφαλίσουν ένα μεγαλύτερο μερίδιο του διεθνούς εμπορίου και του διεθνούς ακαθάριστου προϊόντος. Κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί χάρη στην έντονη εκμετάλλευση όλων των διαφορικών πλεονεκτημάτων, εμφανών και αφανών, που δημιουργούνται και πολλαπλασιάζονται, για κάθε εθνική οικονομία σε περιόδους μεγάλων διεθνών ανακατατάξεων. Ο προσδιορισμός του νέου σημείου ισορροπίας της χώρας μας, στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας θα είναι το αποτέλεσμα της τομής της εθνικής μας πολιτικής και της νέας διεθνούς οικονομικής τάξης.

Κάτω από τον ολόένα αυξανόμενο διεθνισμό και την αλληλοεξάρτηση της παγκόσμιας οικονομίας, οι αποτελεσματικές λύσεις σε επίπεδο εθνικών οικονομιών, δεν μπορούν να είναι απλοϊκές και αποφθεγματικές· αντίθετα, απο-

κτούν ολοένα μεγαλύτερο βαθμό συνδυασμού βασικών κατευθυντηρίων γραμμών και προσπάθειας υπογράμμισης και επιβολής ισχυρών εθνικών ταυτοτήτων, που να απορρέουν από αντίστοιχα διαφορικά πλεονεκτήματα. Είναι, π.χ., πολύ δυσκολότερο σήμερα, στα τέλη του 20ού αιώνα και στο κατώφλι του 21ου, από όσο πριν το 1973, να χαραχθούν αποφασιστικές γραμμές πολιτικής μιας αναπτυσσόμενης οικονομίας με βάση τα πρότυπα παλαιότερων επιλογών, όπως ανάμεσα σε άλλα:

- εφαρμογή της Κεϋνσιανής πρακτικής·
- καθοριστικός ρόλος της βαρειάς βιομηχανίας·
- πολιτική υποκατάστασης των εισαγωγών·
- επιδίωξη πλήρους απασχόλησης·
- εγκαθίδρυση κράτους πρόνοιας·
- επίτευξη δικαιότερης κατανομής του εισοδήματος·
- υπογράμμιση του ρόλου της ιδιωτικής πρωτοβουλίας·
- μείωση της εξωτερικής αξίας ενός εθνικού νομίσματος για να διευκολυνθούν οι εξαγωγές κ.ά.

Η παγκόσμια οικονομία, εξάλλου, προσεγγίζει όχι μόνο στον 21ο αιώνα, αλλά επιπλέον και σ' ένα νέο στάδιο καπιταλιστικής ανάπτυξης. Το στάδιο αυτό που είναι έντονα διαφοροποιημένο, σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο, οδήγησε τις επιμέρους εθνικές οικονομίες, ταυτόχρονα, στην αδυναμία ξεκάθαρων επιλογών της οικονομικής τους πολιτικής, όπως και στην εμφάνιση βασανιστικών διλημμάτων, που γενικά απουσίαζαν από το προσκήνιο της μεταπολεμικής περιόδου και ως το 1973, της ακόλουθης μορφής:

- ταχύς ρυθμός προόδου ή μεγαλύτερη κοινωνική δικαιοσύνη;
- πλήρης απασχόληση ή ενθάρρυνση της προσπάθειας εξαγωγών;
- μεγαλύτερη έμφαση στο σοσιαλιστικό ανασχηματισμό ή μεγαλύτερη έμφαση στην ανταγωνιστικότητα;
- προστατευτισμός στο διεθνές εμπόριο ή προσπάθεια εξασφάλισης μεγαλύτερου εθνικού μεριδίου στις παγκόσμιες εξαγωγές;
- υψηλότερο επίπεδο απασχόλησης ή ταχύτεροι ρυθμοί εφαρμογής της νέας τεχνολογίας;
- υπογράμμιση μιας πολιτικής των οικονομικών της ζήτησης ή της προσφοράς;

Αυτά, και πολυάριθμα άλλα, είναι διλήμματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες καπιταλιστικές οικονομίες, και ασφαλώς όχι μόνον αυτές, συνειδητοποιώντας οδυνηρά μετά το 1973, ότι ο οικονομικός κύκλος βρίσκεται σταθερά παρών όσον αφορά στο κατερχόμενο τμήμα του, ενώ αντίθετα το ανερχόμενο τμήμα του γίνεται ολοένα λιγότερο αισθητό και αβέβαιο.

Θα προσπαθήσω στα πλαίσια των τριών ενοτήτων αυτής της εισήγησής μου, να αναφερθώ, πρώτον, στις διεθνείς εξελίξεις, δεύτερον, στις ενδεδειγμένες αντιδράσεις της Ευρώπης και, τρίτον, στις απαραίτητες αιχμές που θα έπρεπε να περιλαμβάνει ο προγραμματισμός μιας ανώτατης οικονομικής σχολής στο βορειοελλαδικό χώρο του 21ου αιώνα.

I.

Τα κύρια χαρακτηριστικά των διεθνών εξελίξεων, μπορούν να ομαδοποιηθούν, επιλεκτικά, ως εξής:

Α. Η νέα τεχνολογία αποτελεί, αναμφισβήτητα, τη δεσπόζουσα μεταβλητή στη νέα διεθνή οικονομική τάξη. Μέχρι τη στιγμή που η ανθρωπότητα θα περάσει το κατώφλι του 21ου αιώνα, θα έχουν πιθανότατα επικρατήσει οι απόλυτοι και οι σχετικοί νικητές, όπως και θα έχουν συνειδητοποιήσει την αποτυχία τους οι νικημένοι. Την απόλυτη νίκη, αυτή τη στιγμή, στο στερέωμα της νέας τεχνολογίας διεκδικούν οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία, με περίπου ίσες πιθανότητες, αφού ο αριθμός και η σημασία των ισχυρών και αδύνατων σημείων τους, εκατέρωθεν, είναι συγκρίσιμος. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, αν και θα μπορούσε να διαδεχθεί τις ΗΠΑ στη διεθνή κυριαρχία, φαίνεται να έχει ανεπίτρεπτα καθυστερήσει την τεχνολογική της ανασυγκρότηση. Όσο για τη Σοβιετική Ένωση, οι αντικειμενικά υψηλές δυνατότητές της, στον τομέα αυτό, προϋποθέτουν, σε μεγαλύτερο βαθμό από τις υπόλοιπες δυνάμεις, την οριστική συμφωνία διεθνούς αποπλισμού, για να είναι σε θέση να στηρίξουν μια αντίστοιχη υποψηφιότητά της, διεθνώς. Ίσως, και για τον πρόσθετο αυτό λόγο, οι ΗΠΑ και η Ευρώπη εμφανίζονται λιγότερο ειρηνόφιλες από ο,τι η Σοβιετική Ένωση.

Με βάση τις ως τώρα εξελίξεις, που φυσικά δεν αποκλείουν απρόοπτες μεταβολές, όπως και με βάση την πολύπλευρα δηλωμένη πεποίθηση των ΗΠΑ, που οι υπόλοιποι φαίνεται να συμμερίζονται παθητικά, οι αρχές του 21ου αιώνα δεν αναμένεται να συμπέσουν με αλλαγή της παγκόσμιας σκυτάλης. Η συνέχιση της αμερικανικής κυριαρχίας, εντούτοις, είναι πολύ πιθανό ότι θα εξελιχθεί σε κλίμα αυξανόμενης διαμφισβήτησής της και γι' αυτό η συγκράτησή της θα αντιμετωπίζει ολοένα διευρυνόμενα προβλήματα, που θα οφείλονται:

- στον εντεινόμενο ανταγωνισμό, από την Ιαπωνία και την Ευρώπη,
- στην εξασφάλιση μεγαλύτερων μεριδίων του διεθνούς εμπορίου από τις νεοβιομηχανοποιημένες χώρες του τρίτου κόσμου, που ταυτόχρονα κερδίζουν και τη σχετική τους νίκη στη μάχη απόκτησης της νέας τεχνολογίας.

Κάτω από το πρίσμα αυτό, οι ΗΠΑ είναι φυσικό να προσπαθούν να πε-

ράσουν στην παγκόσμια οικονομία ένα υπόδειγμα οικονομικής και δημοσιο-νομικής πολιτικής που τις εξυπηρετεί. Όπως, όμως, πια τα όρια δυνατότητας επιβολής τους, στην Ιαπωνία και την Ευρώπη, έχουν πολύ περιορισθεί, οι ΗΠΑ επιδιώκουν να εξασφαλίσουν τη συναίνεση της Ευρώπης και της Ιαπωνίας γ' αυτό. Πιο συγκεκριμένα, οι ΗΠΑ αποβλέπουν στο να κάνουν αποδεκτό, σε παγκόσμιο επίπεδο, ένα νέο και συντονισμένο φορολογικό σύστημα, που να αποκλείσει στο μέλλον τον καταστρεπτικό ανταγωνισμό προσέλκυσης κεφαλαίων, με βάση τις εθνικές διαφορές των φορολογικών συστημάτων. Η διαπίστωση ότι ένα τέτοιο σύστημα επιβάλλεται από τον αυξημένο βαθμό διεθνοποίησης των επί μέρους εθνικών οικονομιών, όταν γίνεται από τις ΗΠΑ, ισοδυναμεί με έμμεση αναγνώριση περιορισμού της παντοδυναμίας τους.

Η ανακοίνωση των επιθυμιών των ΗΠΑ, αναφορικά με το ενδεδειγμένο νέο φορολογικό σύστημα του 21ου αιώνα, για την εφαρμογή του οποίου γίνεται επίκληση συναινετικών διαδικασιών, αποτελεί φυσικά μόνο την κορυφή του παγόβουνου. Κάτω απ' αυτή, και χωρίς άμεση αναφορά σ' αυτές, περνούν πολυάριθμες και πολυδιάστατες κοινωνικές, οικονομικές, τεχνολογικές και πολιτικές μεταβολές που απαιτούν ένα νέο φορολογικό σύστημα προσαρμοσμένο σ' αυτές. Και είναι, αλήθεια, ότι στο βαθμό που η ευρωπαϊκή οικονομία εμφανίζει κάποιες αξιόλογες διαρθρωτικές διαφορές, σε σύγκριση με τις ΗΠΑ, μειώνει αισθητά τη δυνατότητα να τις εκμεταλλευθεί, από τη στιγμή που εμφανίζεται σε όλα τα σημεία συναινετική με τις ΗΠΑ.

Β. Το δεύτερο, από τα κύρια χαρακτηριστικά των διεθνών εξελίξεων, αναφέρεται στο ύψος του εισοδήματος, την κατανομή του, και φυσικά τον τρόπο φορολογίας του. Το παγκόσμιο εισόδημα του 21ου αιώνα, όπως και το εισόδημα των αναπτυγμένων οικονομιών, αλλά και των ταχέως αναπτυσσόμενων οικονομιών του τρίτου κόσμου θα διαμορφωθεί σε επίπεδα υψηλότερα των αντίστοιχων μέσων όρων του 20ού αιώνα. Ειδικότερα, στις αναπτυγμένες και βιομηχανοποιημένες οικονομίες, το υψηλότερο αυτό εισόδημα θα εξασφαλίζεται, σε ολοένα μεγαλύτερο βαθμό, από τον τομέα των υπηρεσιών και από το κεφάλαιο. Ο λόγος, δηλαδή, εισοδημάτων από εργασία προς εισοδήματα από κεφάλαιο θα έχει πτωτική τάση. Αυτή εξηγείται πρώτον από την αναμενόμενη αύξηση του ποσοστού αποταμίευσης, μέσα στο εθνικό εισόδημα, και δεύτερον από την αναμενόμενη μείωση της απασχόλησης, μέσα στο συνολικό εργατικό δυναμικό. Η μείωση του επιπέδου απασχόλησης θα είναι συνάρτηση, όχι μόνο των ολοένα μικροτέρων δυνατοτήτων των προηγμένων καπιταλιστικών οικονομιών να απασχολούν το διαθέσιμο εργατικό δυναμικό τους, αλλά και της τάσης γήρανσης του πληθυσμού τους.

Με βάση, λοιπόν, την αποδοχή των υποθέσεων, για την οποία, ανάμεσα και σε άλλα, απαιτείται η συναίνεση της Ευρώπης:

- ότι ο υπολογισμός των εισοδημάτων από το κεφάλαιο είναι εξαιρετικά δύσκολος,
- ότι η δυνατότητα φοροδιαφυγής διευρύνεται παράλληλα με τη διεύρυνση του τριτογενή τομέα και, τέλος,
- ότι η πραγματοποίηση υψηλών εισοδημάτων παρέχει τη δυνατότητα στους δικαιούχους τους να καλύπτουν οι ίδιοι ανάγκες, που ως τώρα κάλυπτε ο δημόσιος τομέας, φαίνεται να είναι πρόσφορο το έδαφος για τις ακόλουθες έμμεσες, αλλά απόλυτα διαφανείς, προτάσεις των ΗΠΑ, για τις οποίες και επιδιώκει την ευρωπαϊκή και ιαπωνική συναίνεση:
- κατάργηση της φορολογίας επί του εισοδήματος, σε παγκόσμιο επίπεδο, και επιβολή της φορολογίας επί της κατανάλωσης,
- συρρίκνωση του δημόσιου τομέα, όπως και της παρεμβατικής του πολιτικής, στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα και
- αξιόλογη μείωση του συνολικού φορολογικού βάρους, αφού πια ο δημόσιος τομέας δεν θα έχει ανάγκη σημαντικού προϋπολογισμού.

Είναι εύκολο να παρατηρηθεί πως εξελίξεις όπως οι παραπάνω θα συμβαδίσουν με τρόπους κατανομής του εισοδήματος λιγότερο δίκαιους από ο,τι ως σήμερα, με υψηλότερα ποσοστά ανεργίας, όπως και με την υποχώρηση των συνεπειών της ύπαρξης κράτους πρόνοιας.

Γ. Ως τρίτο βασικό χαρακτηριστικό των διεθνών εξελίξεων, όπως αυτές προβάλλονται από τις ΗΠΑ, απαιτώντας και τη συναίνεση Ευρώπης και Ιαπωνίας, είναι η επιλογή των οικονομικών της προσφοράς, σε αντίθεση με τα οικονομικά της ζήτησης. Μια τέτοια επιλογή φαίνεται πολύ λογική για την περίπτωση των ΗΠΑ, όπως και για την περίπτωση κάθε άλλης οικονομίας, που θα είχε να επιδείξει απόλυτη ή σχετική νίκη στην κούρσα των νέων τεχνολογιών. Γιατί, ακριβώς, αυτές θα παράγουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες, που όλοι οι υπόλοιποι, σε παγκόσμιο επίπεδο, θα ζητούν. Και θα έχει μικρή, τελικά, σημασία αν αυτοί οι υπόλοιποι εφαρμόζουν στο εσωτερικό των εθνικών τους οικονομιών πολιτική με βασική κατεύθυνση τα οικονομικά της ζήτησης ή πολιτική με βασική κατεύθυνση τα οικονομικά της προσφοράς, αφού οπωσδήποτε δεν θα παράγουν (σε αξιόλογη κλίμακα) τα νέα αυτά προϊόντα υψηλής τεχνολογίας. Αυτό που έχει μόνο σημασία είναι να μη εφαρμόζουν οικονομική και δημοσιονομική πολιτική τέτοια, που να καταλήγει σε σημαντική προσέλκυση ξένων κεφαλαίων. Και από την άλλη μεριά, πρέπει να θεωρηθεί βέβαιο ότι η επιλογή της οποιασδήποτε οικονομικής και δημοσιονομικής πολιτικής των προηγμένων οικονομιών, ανεξάρτητα από το όνομα κάτω από το οποίο θα προβάλλεται, θα αποτελεί επιτυχή συνδυασμό περισσότερων της μιας. Οπωσδή-

ποτε, στα πλαίσια ενός συντονισμένου, διεθνώς, φορολογικού συστήματος, οι χώρες με το χαμηλότερο φορολογικό βάρος και τον πιο συρρικνωμένο δημόσιο τομέα θα είναι, *ceteris paribus*, οι πιο κερδισμένες.

Δ. Το τέταρτο βασικό χαρακτηριστικό των πιθανών διεθνών εξελίξεων αναφέρεται στη διαμόρφωση των σχέσεων Βορρά και Νότου ή στην εξέλιξη των περιφερειακών διαφορών. Οι σχέσεις αυτές αναμένεται ότι θα μεταβληθούν προς όφελος των οικονομιών του τρίτου κόσμου, που άρχισαν ήδη, με τρόπο δυναμικό, την αναπτυξιακή τους διαδικασία και αντίθετα, σε βάρος όλων εκείνων, που για κάποιους λόγους δεν την άρχισαν. Εντούτοις, μετά την οριστικοποίηση της νέας διεθνούς οικονομικής τάξης, που θα συμπίσει με την εγκαθίδρυση του νέου μεταβιομηχανικού σταδίου ανάπτυξης, όλες οι προσπάθειες των τριτοκοσμικών οικονομιών να εξασφαλίσουν μεγαλύτερα μερίδια στο παγκόσμιο προϊόν θα είναι πολύ πιο δύσκολες. Έτσι, οι περιφερειακές διαφορές στο κατά κεφαλή εισόδημα αναμένεται να περιορισθούν ανάμεσα στις προηγμένες και νεοβιομηχανοποιημένες χώρες του τρίτου κόσμου και αντίθετα, να διευρυνθούν ανάμεσα στις προηγμένες και υποανάπτυκτες οικονομίες, από τη μια μεριά, όπως και ανάμεσα στις νεοβιομηχανοποιημένες και υποανάπτυκτες οικονομίες, από την άλλη.

II.

Η Ευρώπη, όπως και η Ελλάδα ως το 10ο μέλος της ΕΟΚ, έχουν συμφέρον να αντιμετωπίσουν την πρόκληση των διεθνών αυτών εξελίξεων, κάτω από ένα πλέγμα αλληλοσυμπληρούμενων επιδιώξεων. Η πολύ εμφανής ανάγκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αυτή τη στιγμή είναι η προσπάθειά της να εξαφανίσει το τεχνολογικό χάσμα ανάμεσα σ' αυτήν και στις ΗΠΑ και Ιαπωνία. Χωρίς μια συντονισμένη και ταχύτατη τεχνολογική ανασυγκρότηση, η Ευρώπη θα είναι καταδικασμένη, στο μέλλον, να υφίσταται ολοένα μεγαλύτερες απώλειες στο διεθνές προσκήνιο. Η τεχνολογική, εξάλλου, ανασυγκρότηση της Ευρώπης, αφενός δεν έχει καμιά πιθανότητα επιτυχίας, αν δεν επιχειρηθεί από το σύνολό της, και αφετέρου στην προσπάθειά της αυτή οι λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της εμφανίζονται ως το μοναδικό της σωσίβιο. Πράγματι, οι λιγότερο αναπτυγμένες ευρωπαϊκές περιοχές αντιπροσωπεύουν το 60% του συνολικού της εδάφους και το 1/3 περίπου του συνολικού πληθυσμού της. Αυτό μετατρέπεται σε ευρύτατα διαφορικά πλεονεκτήματα της Ευρώπης, έναντι της Αμερικής και της Ιαπωνίας, αν ληφθεί υπόψη ότι στις υποανάπτυκτες ευρωπαϊκές περιοχές το ποσοστό της αγροτικής απασχόλησης είναι 18%, ενώ στις ΗΠΑ 3% και στην Ιαπωνία 9%. Τα αποτελέσματα της μεταφοράς αγροτικού πληθυσμού, στην Ευρώπη, σε πιο παραγωγικούς τομείς απασχόλησης, αναφέρονται μόνο

στα μέτρα της τεχνικής προόδου με κατεύθυνση εξοικονόμησης εργασίας, που έχουν άμεση επίδραση στο ρυθμό προόδου του ΑΕΠ. Πέρα από αυτά, θα πρέπει να συυπολογισθούν και τα αποτελέσματα της εξοικονόμησης φυσικών πόρων, που είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την πρόοδο. Η συνειδητοποίηση αυτών των πλεονεκτημάτων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας από το σύνολό της θα έπρεπε να οδηγήσει στην κατάστρωση ενός προγράμματος ταχύτατης ανάπτυξης των λιγότερο αναπτυγμένων της περιοχών, μέσα στα πλαίσια της αντίληψης «Ευρώπη, πατρίδα μας» και όχι πια με βάση τα στενά εθνικά συμφέροντα της κάθε οικονομίας, που δεν οδηγούν πουθενά. Γιατί είναι ξεκάθαρο πως η Ευρώπη αυτή τη στιγμή, που όλα διακυβεύονται και ανακατατάσσονται στο διεθνή χώρο, εμφανίζεται μόνο με το 60% των δυνατοτήτων της, αρνούμενη ουσιαστικά να εκμεταλλευθεί στο έπακρο τις, προς το παρόν, απεριόριστες αναπτυξιακές δυνατότητες του υπολοίπου 40% του εαυτού της. Μέσα σ' ένα πλαίσιο κοινής ευρωπαϊκής αναπτυξιακής πολιτικής εξάλλου, η Κεϋνσιανή πρακτική, που αποδείχθηκε αναποτελεσματική για τις ώριμες καπιταλιστικές οικονομίες, μετά το 1973, θα ήταν σε θέση να στηρίξει ταχύτατους ρυθμούς ανάπτυξης και προόδου, στο εσωτερικό των λιγότερο αναπτυγμένων ευρωπαϊκών περιοχών. Η Κεϋνσιανή θεωρία και πρακτική, κάτω από ορθολογικά μελετημένες συνθήκες, θα μπορούσε να καταλήξει σε αποτελέσματα συγκρίσιμα με αυτά που εξασφάλισαν οι ήδη πια αναπτυγμένες καπιταλιστικές οικονομίες, κατά τη μακρά περίοδο μετά το τέλος του Β' παγκόσμιου πολέμου και ως το 1973. Αποτελέσματα, που θα απομάκρυναν τις τόσο σαφείς συνέπειες οικονομικής ωριμότητας των αναπτυγμένων ευρωπαϊκών οικονομιών' αποτελέσματα που θα έδιναν στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα νέα όπλα επικράτησης και ανταγωνιστικότητας στο διεθνή στίβο. Αποτελέσματα, που θα βοηθήσουν πιθανότατα την Ευρώπη να εξουδετερώσει το τεχνολογικό της άνοιγμα έναντι των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας και να διεκδικήσει τη θέση που της ανήκει στη νέα διεθνή οικονομική τάξη.

Όλες αυτές οι διαπιστώσεις είναι σαφείς και σχεδόν αυταπόδεικτες. Το γεγονός όμως, πως από την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, πριν 30 χρόνια και ως σήμερα αυτή λειτουργεί ολοένα περισσότερο ως γραφειοκρατικός οργανισμός και ολοένα λιγότερο ως οικονομική ένωση των κρατών-μελών της ίσως αποδεικνύει πως, τελικά, αυτά που χωρίζουν τις επιμέρους ευρωπαϊκές χώρες είναι περισσότερο από αυτά που τις ενώνουν.

III.

Μέσα σ' αυτό το πολύ γενικά σκιαγραφημένο οικονομικό πλαίσιο του 21ου αιώνα μια ανώτατη οικονομική σχολή στη Βόρεια Ελλάδα θα είχε να επιτελέσει ένα πολύ σοβαρό ρόλο. Θα έπρεπε, πάνω απ' όλα, να βοηθήσει για τη

συνειδητοποίηση της ανάγκης ριζικής αναθεώρησης της πολιτικής της ΕΟΚ έναντι όλων των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών της με εμπειριστατωμένες μελέτες που να αποδεικνύουν τα πολυάριθμα και πολύπλευρα ωφέλη της, σε περίπτωση που θα αποφάσιζε να θέσει σε εφαρμογή ένα πρόγραμμα ταχύρρυθμης ανάπτυξής τους. Ωφέλη ανάλογα με αυτά των ΗΠΑ, όταν αμέσως μετά το τέλος του Β' παγκόσμιου πολέμου άρχισαν την ταχύτατη και τόσο αποτελεσματική ανάπτυξη των δυτικών περιοχών τους και των περιοχών του Ειρηνικού. Μια τέτοια οικονομική σχολή, εξάλλου, θα έπρεπε να καταρτίσει έναν αναπτυξιακό χάρτη της περιοχής της Βόρειας Ελλάδας, υπογραμμίζοντας ένα-ένα τα διαφορικά πλεονεκτήματα, που θα εξασφάλιζαν συγκεκριμένες επενδύσεις τεχνολογίας αιχμής σ' αυτήν.

Στον 21ο αιώνα αυτή η Σχολή για να μπορέσει να επιβιώσει στον ευρωπαϊκό και παγκόσμιο χώρο, δηλαδή για να παράγει αποφοίτους, οι οποίοι να μπορούν να ανταγωνίζονται τους Ευρωπαίους ομολόγους τους, θα πρέπει να κινηθεί από σήμερα μεθοδικά και σταδιακά στην κατάρτιση ενός προγράμματος, με τις ακόλουθες βασικές κατευθύνσεις:

α) Να αποκτήσει, πέρα από τις γενικές, και πιο εξειδικευμένες γνώσεις, που θα παρέχει στους σπουδαστές της μια καθαρά δική της ταυτότητα, που να απορρέει από τις συγκεκριμένες ανάγκες της γεωγραφικής της περιοχής και επομένως να τις εξυπηρετεί. Οι απόφοιτοί της θα έπρεπε να προβάλλουν, με τις γνώσεις που θα έχουν αποκτήσει, τις αναπτυξιακές δυνατότητες του βορειοελλαδικού χώρου και να είναι, στη συνέχεια, σε θέση να εργαστούν για να τις πραγματοποιήσουν.

β) Να αποδοθεί ιδιαίτερη σημασία, από σήμερα κιόλας, στην ποιότητα και όχι πια στην ποσότητα. Ο 21ος αιώνας θα είναι, από όσο μπορεί κανείς να προβλέψει, μια εποχή στην οποία η επιβίωση θα απαιτεί επιλεκτικότητα σε όλες τις κοινωνικοοικονομικές της διαστάσεις. Η μυϊκή δύναμη, που αποτέλεσε τον πυρήνα του απερχόμενου σταδίου εκβιομηχάνισης, θα δώσει τη θέση της στους συνδυασμούς της φαντασίας, της εφευρετικότητας, της πολύ καλλιεργημένης ευφυΐας, στην ανταγωνιστικότητα, στην εξειδίκευση, στην εξατομίκευση της αντιμετώπισης των επιμέρους προβλημάτων, τέλος στον απόλυτο έλεγχο του νου επάνω στην ύλη. Ο χειρισμός ηλεκτρονικών υπολογιστών, που θα τρέχουν με εξεζητημένα προγράμματα, για να δώσουν τις άριστες λύσεις σε κάθε περίπτωση, θα γίνει προσιτός στον καθένα. Η εξασφάλιση της κάθε φύσης πληροφόρησης θα είναι αυτόματα και ανώδυνη. Αυτό, που πάνω απ' όλα θα χρειάζεται είναι συγκρότηση με την πιο πλατειά έννοια της λέξης. Η δική μας Σχολή στον 21ο αιώνα θα έπρεπε να έχει περιχαράξει και να έχει επιβάλλει τα όρια της ταυτότητάς της, που θα τη διαχωρίζουν σαφώς από κάθε άλλη ανάλογη σχολή της ημεδαπής ή αλλοδαπής.

γ) Τέλος, θα πρέπει οι γενικές και πιο εξειδικευμένες γνώσεις, που μια σχολή σαν τη δική μας θα παρέχει τον 21ο αιώνα, να είναι απόλυτα εκσυγχρονισμένες με ο,τι θα αποτελεί την τελευταία τους εξέλιξη, στη θεωρία ή την πρακτική, και επιπλέον να προσφέρονται με τρόπο που να εξασφαλίζει διεπιστημονικότητα και δυνατότητες σύγκρισης και κριτικής.

Τελειώνοντας αυτή την εισήγηση θα ήθελα να ανακεφαλαιώσω, πως ο σύνθετος ρόλος μιας ανώτατης οικονομικής σχολής, ως τον 21ο αιώνα, θα πρέπει να είναι η εξασφάλιση του περάσματος της οικονομίας και της στενότερης γεωγραφικής της περιοχής στο μεταβιομηχανικό στάδιο.